
 Prikaz

Kerstin Jacobsson (ur.)
**Urban Grassroots Movements
 in Central and Eastern Europe**

Ashgate Publishing Limited, Farnham, UK,
 2015, 322 str.

Urban Grassroots Movements in Central and Eastern Europe urednice Kerstin Jacobsson sa sveučilišta u Gothenburgu knjiga je iz serije istraživačkih i znanstvenih radova “City and Society” urednika Chrisa Pickvancea koja nas uvodi u temu *grassroots* urbanih društvenih pokreta u Srednjoj i Istočnoj Europi.

Fokusira se na tri teme povezane s teorijom o društvenim pokretima. Proučavanjem suvremenih *grassroots* urbanih društvenih pokreta u Srednjoj i Istočnoj Europi stvara se novo znanje o društvenim pokretima u toj regiji koje se nastoji nadovezati na već postojeća znanja i teorije o društvenim pokretima autora i autorica kao što su Pickvance, Tarrow, Castels, Mayer, Marcuse, Brenner, Harvey i drugi. Druga tema kojom se ova knjiga bavi je približavanje teorije o društvenim pokretima i urbanih studija koje nastoje razumjeti političko-ekonomске odnose u gradovima i kako ti odnosi utječu na fizički prostor gradova. Treća tema fokusira se na socijalističko nasljeđe regije te koliko je danas to nasljeđe relevantan faktor s obzirom na suvremene tipove aktivizma i s obzirom na političke borbe i sukobe u Istočnoj i Srednjoj Europi nastale kao posljedica ekonomske

liberalizacije, institucionalnih reformi i transnacionalnih integracija.

Drugim poglavljem započinje dio knjige koji se bavi empirijskim analizama studija slučaja *grassroots* društvenih pokreta. Beatrix Lindqvist u poglavlju “The Playfulness of Resistance: Articulations of Urban Grassroots Activism in Post-Socialist Vilnius” bavi se pojavom javnih performansa i alternativnih životnih stilova u Vilniusu kao tipom *grassroots* aktivizma koji nastoji stvoriti kritičku alternativu neoliberalnoj individualnosti. U trećem poglavlju “The Ups and Downs of a Symbolic City: The Architectural Heritage Protection Movement in Bucharest” Ioana Florea analizira društveni pokret za očuvanje kulturne baštine grada Bukurešta, međuklasna savezništva koja je pokret proizveo, ulogu marginaliziranih skupina društva u pokretu te sudjelovanje pokreta na lokalnim izborima. Četvrto poglavlje “The Elderly as a Force for Urban Civil Activism in Ukraine” autorice Olene Leipnik bavi se motivacijom i vrijednostima ukrajinskih aktivista i aktivistkinja starije životne dobi analizirajući šest studija slučaja *grassroots* urbanih aktivizama i uspoređujući vrijednosti različitih generacija. Sabrina Kopf u petom poglavlju “Urban Grassroots, Anti-Politics and Modernity: Bike Activism in Belgrade” opisuje i analizira beogradski biciklistički aktivizam vrijednosno ga smještajući unutar pokreta *Pravo na grad*, naglašavajući njegovu kontrakulturalnu i subverzivnu dimenziju u odnosu na dominantni političko-ekonomski sustav i dominantne aktivističke prakse organizirane unutar nevladinih udruga (NGO-a). Šesto poglavlje “Unsettling ‘The Urban’ in Post-Yugoslav Activisms: Right to the City and Pride Parades in Serbia and Croatia”

Paula Stubbsa i Bojana Bilića problematizira proces *NGO-izacije* civilnog društva u Srbiji i Hrvatskoj te potrebu za redefiniranjem tog procesa pojavom LGBTIQ aktivizma u ranim dvijetisućitima. Također, i peto i šesto poglavlje naglašavaju ulogu društvenog rascjepa na *građanski, urbani* identitet i na *seoski, seljački* identitet u aktivizmu u Srbiji i Hrvatskoj. Sedmo poglavlje “The Performative Logic of Urban Space Contestation: Two Examples of Local Community Mobilisation in St. Petersburg” Elene Tykanove i Anisye Kholhove proučavaju dva slučaja *grassroots* aktivizma protiv neoliberalizacije javnih prostora u St. Petersburgu pokušavajući razjasniti kako zajednice aktivista i aktivistkinja za obranu javnog prostora svoju participaciju oblikuju kroz prosvjed protiv *top-down* urbanog planiranja i razvoja. Proučavaju i diskurs aktivista i aktivistkinja kojim legitimiraju svoje pravo na javni prostor te kako takav diskurs legitimacije vlastitih akcija reproducira i jača njihovo shvaćanje građanske protestne participacije. Osmo poglavlje “From ‘Local’ to ‘Political’: The Kaliningrad Mass Protest Movement of 2009–2010 in Russia” Karine Clément analizira slučaj masovnih antirežimskih prosvjeda u ruskom Kaliningradu te se iz sociološke perspektive bavi pitanjem što je potrebno da lokalni prosvjed partikularnih političkih zahtjeva preraste u masovni prosvjed univerzalnih zahtjeva sastavljen od široke mreže političkih aktera. Deveto poglavlje “Alliance Building and Brokerage in Contentious Politics: The Case of the Polish Tenants’ Movement” autorice Dominike V. Polanske teži razumjeti ulogu savezništva i posredništva kroz proučavanje tri organizacije za prava podstanara i zakupaca stanova u Varšavi.

Namjera autorice je fokusirati se na suradnju tih triju organizacija kako bi se objasnili uspjesi i neuspjesi istih u kontekstu njihovih unutarnjih i vanjskih međudnosa. U desetom poglavlju “Shaping the City and its Inhabitants: Urban Activism in Slovakia” Alexandra Bitušiková kroz studiju slučaja urbanog aktivizma u Banskouj Bystrici analizira odnose raznih oblika urbanog aktivizma i lokalnih vlasti te kako se društveni pokreti u Istočnoj Europi formiraju u odnosu na teoriju o društvenim pokretima u zapadnoeuropskom i američkom kontekstu. Jedanaesto poglavlje “Europeanisation and Urban Movements: Political Opportunities of Community Organisations in Lithuania” autorica Jolante Aidukaitė i Kerstin Jacobsson fokusira se na razvoj lokalnih zajednica u Vilniusu i Kaunasu te na komparaciju tih razvoja kako bi se istražio način na koji je europeizacija utjecala na političke prilike tih lokalnih aktivističkih zajednica, te kojim su se strategijama koristile kako bi obranile svoje interese i utjecale na javne politike grada.

U knjizi je posebno zanimljiva specifičnost koja se javlja između *grassroots* društvenih pokreta i *NGO*-a u Srednjoj i Istočnoj Europi kada se govori o međusobnom odnosu tih dvaju oblika aktivističkog organiziranja i njihovom odnosu prema političkim elitama. *NGO-izacija* se općenito smatra procesom organiziranja civilnog društva u kojem se širok set inicijativa neke organizacije svodi na organizacijski oblik koji favorizira profesionalizaciju i razvoj tehničkih vještina na štetu širih društvenih ciljeva (Stubbs, 120), što *NGO*-e čini pogodnijima za kooptaciju unutar postojećeg dominantnog društvenog sistema. Pojam *grassroots* društveni

pokreti odnosi se na sve one pokrete koji su nastali kroz proces samoorganiziranja aktivnih građanki i građana “odozdo”, koji se ne oslanjaju na obrasce profesionalizacije i koji najčešće nisu financirani kroz međunarodne donacije i projekte (Jacobsen). Bilić i Stubbs u šestom poglavlju knjige uspoređuju pokrete *Pravo na grad* i studentske inicijative u Zagrebu, Beogradu i Skopju s LGBTIQ aktivizmom u Hrvatskoj i Srbiji. Preko inicijative *Ne damo Varšavsku, Srđ je naš* i pokreta protiv projekta *Skopje 2014* kao primjera pokreta *Pravo na grad*, te studentskih blokada na fakultetima u Zagrebu i Beogradu, autori ukazuju na karakteristike djelovanja *grassroots* pokreta u Jugoistočnoj Europi. Ti pokreti najčešće imaju konfrontacijsku *antipolitičku* strategiju prema političkim elitama. S druge strane, suvremeni LGBTIQ aktivizam u Jugoistočnoj Europi preuzeo je hibridni sustav organiziranja (Bilić, Stubbs), između *NGO*-a i *grassroots* pokreta, s tendencijom daljnje *NGO*-izacije, a strategije koje se koriste su konfrontacija i suradnja s političkim elitama. Napetost u odnosima *grassroots* i *NGO* aktivizama u Jugoistočnoj Europi odnosi se na kritiku *NGO* aktivizma kojeg *grassroots* pokreti smatraju neetičnim i nevažnim u promociji širih društvenih ciljeva (Bilić, Stubbs), argumentirajući to organizacijskim obrascima rada *NGO*-a, porijeklom njihovog financiranja i dobrim odnosima s političkim elitama.

Situaciju u Jugoistočnoj Europi zanimljivo je usporediti s dinamikom odnosa *grassroots* aktivističkih organizacija i *NGO*-a u Poljskoj, u slučaju aktivističkih pokreta za prava stanara i zakupaca stanova u Varšavi obrađenom u devetom poglavlju knjige. U tom slučaju *grassroots* skvoteri preuzeli

su kooperacijske strategije prema lokalnim političkim elitama u obliku dijaloga, a organizacija za prava stanara i zakupaca, sličnija *NGO*-u, koristila se konfrontacijskim strategijama direktnih akcija i blokada (Polanska).

Dinamika odnosa u slučaju Poljske, Hrvatske i Srbije ukazuje na različite strategije i različiti nacionalni i lokalni političko-društveni kontekst urbanih društvenih pokreta Srednje i Istočne Europe, pri čemu klasična podjela na *NGO* kooptirane unutar sistema i izvaninstitucionalne *grassroots* pokrete, kakvu često nalazimo u Zapadnoj Europi i SAD-u, nije zadovoljavajuća. Ova knjiga doprinosi daljnjem razumijevanju urbanih društvenih pokreta *semi-periferije* i omogućuje proširivanje znanja o tome što su urbani društveni pokreti te koje su njihove metode i područja djelovanja.

Nikola Zdunić

Fakultet političkih znanosti, Zagreb